

LBRIS

We know
books.

AUREL A. SÎNTIMBREAN

HOREA BEDELEAN AURA BEDELEAN LUCIAN MUNTEAN

SAMOILĂ MÂRZA
1886 – 1967
FOTOGRAFUL UNIRII
TRANSILVANIEI CU ROMÂNIA
1 DECEMBRIE 1918
ALBA IULIA

Alexandria
Publishing House

Cuprins

Cuvânt înainte	5
I. In memoriam Samoilă Mârza 1886 – 1967, 130 de ani de la naștere.....	9
II. Comuna Sântimbru.....	11
III. Satul Galtiu	14
IV. Familia Ștefan Mârza.....	16
V. Samoilă Mârza	17
VI. Primul Război Mondial 1914 – 1918.....	19
VII. Samoilă Mârza, militar și fotograf în Primul Război Mondial.....	22
VIII. Samoilă Mârza și găltenii la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.....	26
IX. Convocarea Marii Adunări Naționale.....	29
X. Programul.....	31
XI. Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba-Iulia	33
XII. Adunarea Națională de la Alba Iulia 1 Decembrie 1918.....	35
XIII. Samoilă Mârza, fotograf al Unirii Transilvaniei cu România.....	38
XIV. Fotograf al Samoilă Mârza	45
XV. Corifeii ai Marii Uniri de la Alba Iulia.....	56
XVI. Generalul Berthelot la Alba Iulia.....	66
XVII. Omagiu fotografului Samoilă Mârza la 85 de ani de la Marea Unire din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia	69
XVIII. Marea Adunare de la Alba Iulia în chipuri.....	75
XIX. Alburile oferite lui Nicolae Iorga, Iuliu Maniu și Iuliu Hossu.....	77
XX. BIBLIOGRAFIE	122
XXI. Mulțumiri	124
XXII. Fotograf al Samoilă Mârza la marile evenimente istorice și serbări naționale din centrul Transilvaniei, în mijlocul românilor de la orașe și sate.....	125
Prima vizită a regelui Ferdinand și a reginei Maria la Alba Iulia în luna mai 1919.....	127
Construcția Catedralei Încoronării din Alba Iulia.....	130

Încoronarea Regelui Ferdinand și a Reginei Maria la 15 octombrie 1922 în Alba Iulia	135
Aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui Avram Iancu.....	136
Dezvelirea unei plăci comemorative la 8 iunie 1925 pe casa unde s-a născut Aurel Vlaicu, de către „Astra” și liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie.....	137
Congresul Uniunii foștilor voluntari români din Rusia, Alba Iulia 27–28 iunie 1925.....	139
Aniversarea în 20 mai 1929, la Alba Iulia, a 10 ani de la Marea Unire.....	141
Obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan inaugurat la 14 octombrie 1937.	142
Membrii familiei Ștefan Mârza.....	143
Fotografii cu sătenii din Galtiu	148
Alte fotografii.....	154

I. In memoriam Samoilă Mârza 1886 – 1967 130 de ani de la naștere

Samoilă Mârza a fost singurul fotograf prezent la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia care a fotografiat Unirea Transilvaniei cu România.

La începutul anului 1919 întocmește mai multe albume fotografice intitulate „Marea Adunare Națională de la Alba Iulia în chipuri”, pe care le-a oferit Maiestății sale Regele Ferdinand, generalului francez Henri Berthelot, Primului Ministru I. C. Brătianu, Președintelui Consiliului Dirigent Iuliu Maniu, Episcopului greco-catolic Iuliu Hossu, marelui istoric Nicolae Iorga. Unul dintre albume a fost inclus în documentele tratatelor de pace de la Versailles și Trianon.

Descoperirea albumelor oferite lui Nicolae Iorga, Iuliu Maniu și Iuliu Hossu, m-a determinat ca, împreună cu fiica și ginerele meu, Aura și Horea Bedelean, cu prietenul lor Lucian Muntean, toți trei ingineri geologi, pasionați de fotografie și istorie, să întocmim această carte-album, pe care o dedicăm memoriei fotografului Samoilă Mârza, la 130 de ani de la naștere și Centenarului Unirii.

Samoilă Mârza a fost un apropiat al familiei mele. Un frate de-al mamei a fost căsătorit cu Maria, sora lui. Se considerau rudenii și se vizitau de multe ori. Prima fotografie a familiei noastre a făcut-o în anul 1939, eram elev în clasa I-a primară. Și azi îmi stăruie în memorie ziua aceea. A intrat în curte cu bicicleta și aparatul fotografic, spunându-i cu voce tare mamei: „Elenuță, pune un le-

pedeu pe gard”. Își dă jos de pe bicicletă trepiedul, aparatul fotografic cu burduf, geanta cu plăcile de sticlă și o pânză neagră, pe care le așază în poziție de lucru. Ne rânduiește în fața lepedeului pe noi copiii și părinții, atenționându-ne să nu vorbim, să nu ne mișcăm, să nu clipim din ochi, să nu râdem, să fim ochi și urechi la ce comenzi dă. Era o întreagă ceremonie pregătirea și execuția unei fotografii pe care o făcea cu mare precizie. Așa proceda peste tot. Cei mai nerăbdători erau copiii. După ce scăpau din acest aranjament, se bucurau când primeau fotografia.

Din vasta operă fotografică a lui Samoilă Mârza, se detașează în primul rând albumul „Marea Adunare Națională de la Alba Iulia în chipuri” și **fotografiile de la evenimentele și serbările naționale** care au avut loc după Unire. Fotografiile, unele unicat, cu caracter istoric și cultural, au fost preluate în manuale școlare, diferite studii, reviste, expoziții, muzee etc.

Samoilă Mârza a fost un fotograf profesionist desăvârșit, modest, făcându-și cu plăcere și pasiune meseria. A cutreierat cu bicicleta satele și orașele din județul Alba, până în Munții Apuseni, unde peste tot a lăsat o fotografie. Și-a dorit foarte mult să fotografieze semicentinarul Unirii. Nu s-a mai întâmplat. S-a stins din viață la 19 decembrie 1967.

Veșnică amintire!

Aurel A. Sîntimbrean

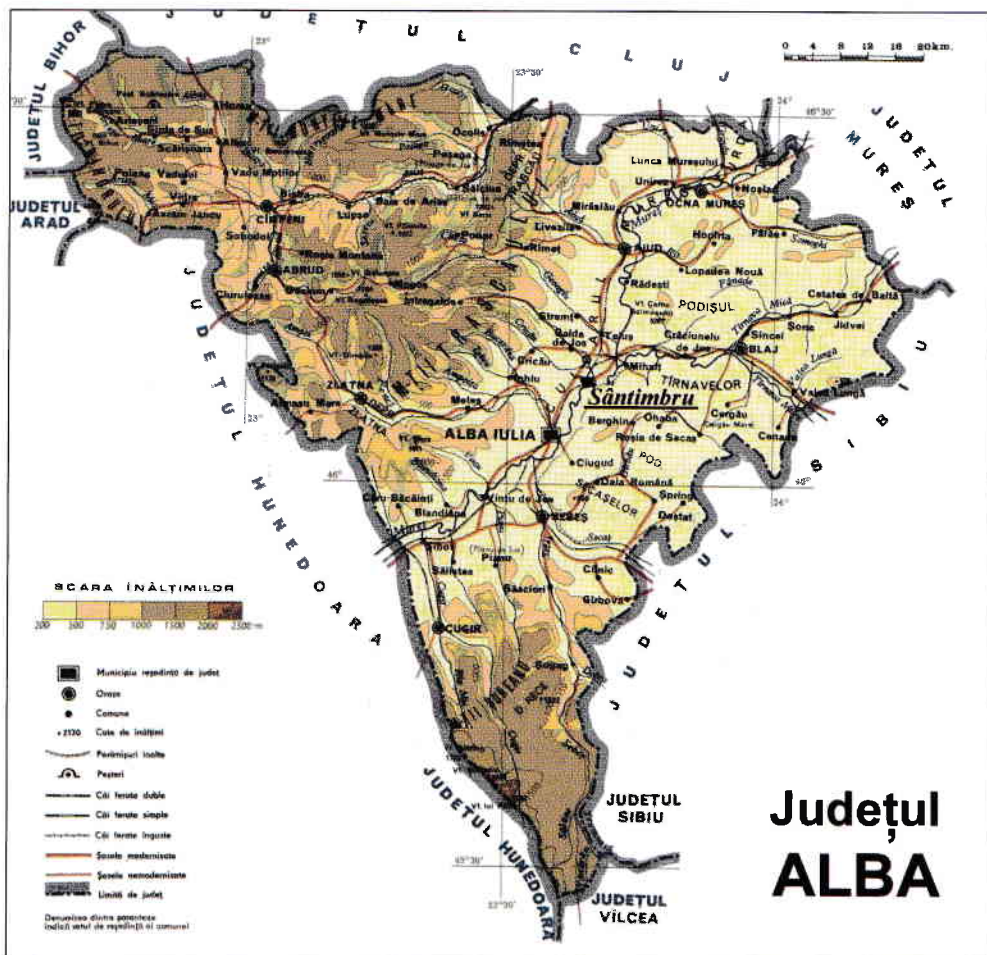
II. Comuna Sântimbru

Comuna Sântimbru este situată la 10 km nord – nord-est de Alba Iulia, reședința de județ. Din punct de vedere administrativ este constituită din cinci sate: Sântimbru, Galtiu, Coșlariu, Totoi și Dumitra. Pe teritoriul comunei curg apele râului Mureș și ale văii Galda, afluent de dreapta. Satele Sântimbru, Galtiu, Coșlariu se află pe malul drept al Mureșului, iar Totoi și Dumitra, pe malul stâng. Comuna se învecinează la nord cu orașul Teiuș, comunele Galda de Jos la nord, Ighiu la vest, Mihalț la nord-est, Berghin la sud-est, Ciugud la sud, iar la sud-vest cu municipiul Alba-Iulia. Suprafața comunei cu satele componente este de 44,28 km², din care vatra comunei 27,44 km².

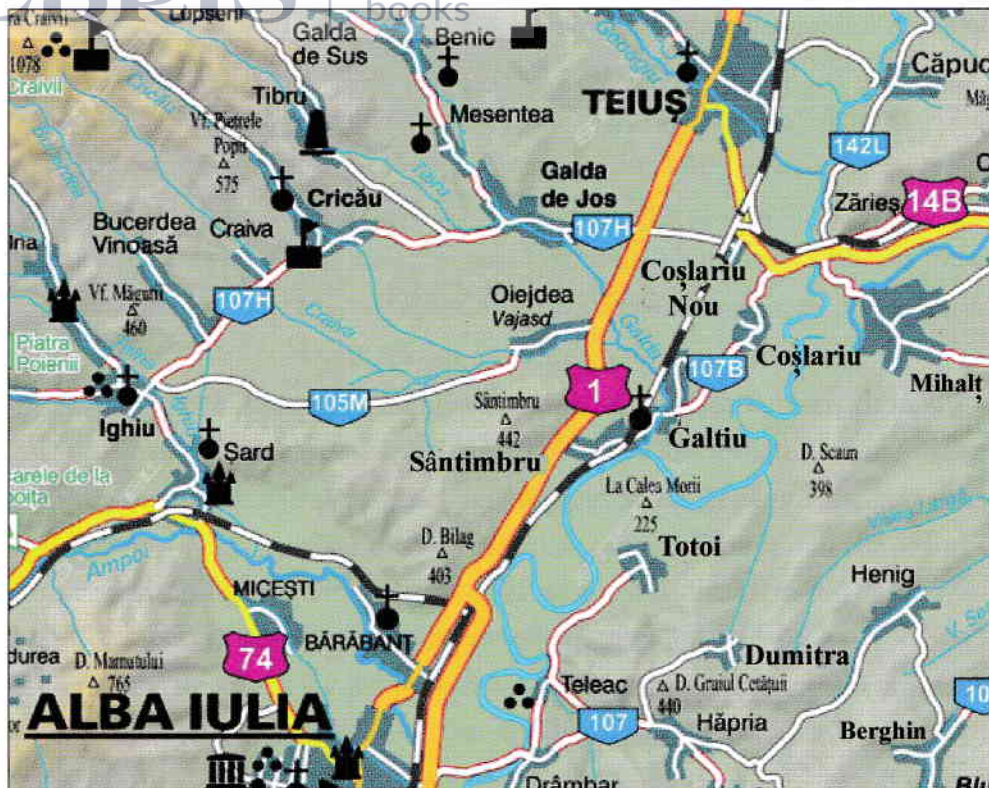
Din punct de vedere etno-geografic, satele comunei se încadrează în tipul de sate adunate sau concentrate, specifice zonelor de câmpie, podiș și depresii, care au vatra bine conturată, gospodăriile lipite unele de altele, iar terenurile agricole în afara vetrei. Populația comunei în anul 2011 era de 2669 persoane, majoritatea români. Din totalul populației, 33 erau unguri și 47 țigani.

Teritoriul comunei este traversat de importante căi de comunicație. Prin partea de vest trece șoseaua națională (DN1/E81) care face legătura cu principalele orașe ale țării. Din aceasta, la Sântimbru se desprinde drumul județean (DJ107B) ce trece prin Sântimbru, Galtiu, Coșlariu, spre Blaj. În apropierea șoselei naționale este în construcție autostrada Turda-Sebeș, ce se preconizează a fi terminată în 2017. Accesul în satele Totoi și Dumitra se face pe drumuri județene și comunale, iar pentru pietoni, prin pasarela peste Mureș, din dreptul gării Sântimbru-Fabrică. Comuna beneficiază și de o importantă rețea feroviară electrificată, Teiuș-Arad, care deservește populația prin două gări, Coșlariu și Sântimbru-Fabrică, precum și o haltă în Sântimbru.

Toate satele sunt electrificate, a fost introdus gazul metan și apa potabilă. Satele Sântimbru, Galtiu și Coșlariu au rețea de canalizare, stații de epurare a apelor menajere și drumuri comunale asfaltate. În satele Totoi și Dumitra aceste lucrări sunt în execuție.

Județul Alba (<http://hartaturistului.com/tag/judetul-alba/>)

Sântimbru și împrejurimile (<http://judeteonline.ro/pagini-personalizate/consiliul-judetean-alba/harta-interactiva-a-judetului-alba.html#harta>)

III. Satul Galtiu

Galtiu este un sat românesc, atestat documentar din anul 1333, când se cunoaște sub denumirea de *Galdtu* în limba latină și *Galdtö* în limba maghiară, ce se traduce prin lacul, balta, tăul lui Gal, nobil, proprietarul acestui teritoriu. Satul se află în lunca Mureșului, delimitat de valea Gälzii.

Un alt document din 14 aprilie 1348 face referire la Capitlul bisericii din Oradea, care donează niște părți din moșiile lor, anume: *Galtew (Galtiu)*, *Bukenseke (Beca)*, lângă Mureș, cu toate folosințele lor, bisericii Transilvaniei, ca să le stăpânească „pe veci și nestrămutat”. Textul latinesc apare în Zimmermann-Werner-Müller, II, p.52-58. Cu același nume îl găsim în 1407 și Galthw (Iczkovits 55) în anul 1427.

În perioada următoare satul are diferite denumiri: în 1733 Gæld, 1750 Galtö, 1760-1762 Galdtö, 1831-1854 Galtyu, cu cătunul Beka, 1857, 1900, 1910 Gældö și Galtiu în buletinul 96. De la 1 Decembrie 1918, satul se numește *Galtiu*.

Populația a fost înregistrată prima dată în anul 1733, în conscripția lui Inochentie Micu. Satul avea 115 persoane. În 1750 populația s-a dublat, fapt reținut de conscripția lui Petru Pavel Aron. Numărul locuitorilor este în continuă creștere. În anul 1850 sunt 360, iar în 1910 se ajunge la 512 locuitori.

După 1 Decembrie 1918 se fac periodic recensăminte deosebit de complexe. Creșteri semnificative ale populației se înregistrează între anii 1930–1966, maximum fiind de 710 locuitori, ca apoi să scadă la 435 locuitori în anul 2011.

Populația este majoritar românească. Împreună cu românii au viețuit și câteva familii de unguri, evrei și țigani. Ocupația principală era munca câmpului și creșterea animalelor. Până la 1 Decembrie 1918, puțini dintre țărani aveau

câte un petec de pământ. Erau iobagi și lucrători pe moșia ungarului Sasz Pall (Poali), care deținea toată suprafața agricolă a satului.

După făurirea României Mari, între anii 1921–1927, se face reforma agrară. Marile moșii au fost expropriate. Țăranii au fost împroprietăriți cu terenuri agricole și locuri de casă. Viața la sat se schimbă. Pământul se lucrează cu drag. Biserica și școala au un rol major în viața țăranului. Mulți tineri se duc la meserii și școli mai înalte. Din mijlocul lor se ridică preoți, învățători, profesori, ingineri, medici, care fac cinste satului.

Găltenii, buni români, patrioți, ascultători, cuviincioși, credincioși, disciplinați, îmbrăcați în haine curate, românești, participanți activi la marile evenimente istorice, sunt remarcați și laudați pentru modul cum se prezentau și manifestau.

În luna mai 1894, o delegație de 8 țărani, în frunte cu primarul Iacob Mârza, au participat la Cluj, la procesul penal al conducătorilor Mișcării Memorandiste (1892–1894). La reîntoarcerea de la Cluj, în 7 mai 1894, sătenii îi primesc cu entuziasm. La 1 Decembrie 1918, o delegație numeroasă, cu steaguri tricolore și pancarte, participă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia.

Cele mai multe familii poartă numele de Mârza și Barbu.